

דיר עין חרוד איחוד

התחדשות עם חיים מור-יוסף

יוסי מלול

שנים רבות עבדתי ברפת עין חרוד, בשכנות גדולה לדיר הכבשים הוותיק בקיבוץ. הערכתי ואפילו הערצתי את ההשקעה הגדולה והמסירות האין-סופית של צוות הדיר, בעבודה קשה ומתישה.

זמנים חלפו, ודור חדש נכנס לדיר להחליף את הוותיקים, שחלקם הלכו לעולמם. כך עליתי לדיר הצאן, עם הריח המיוחד, ופגשתי את חיים מור יוסף שהגיע לקיבוץ בעקבות נישואיו ועל אף גילו והוותק הצעיר, הוא כבר יודע ואני למדתי ממנו הרבה

חיים, נכנסת לעבודה בדיר בעין חרוד איחוד אחרי היסטוריה ארוכה ומפוארת של חברים שהקדישו את כל שנותיהם לקידום הענף, כיצד התחלת להבין מה קורה בדיר?

חיים מור יוסף, מחמוד והלל דן – הצוות הבסיסי של הדיר

אני נמצא כאן כבר שנתיים וחצי, לא הייתה לי כל היכרות מוקדמת עם בעל החיים שנקרא כבשה ועל ניהול ענף דיר בקיבוץ. מערכת ההדרכה הממלכתית צנועה וקשה לה להגיע לליווי צמוד ושוטף בדיר.

כיום, יש לי ליווי מקצועי קרוב ותומך של גדי נווט משרונה, משתדל להגיע לימי עיון של הענף, לקרוא ולהתעדכן. עשיתי קורס שנתי בפקולטה – יום בשבוע במשך שנה, נמצא בקשר עם מרכזי דירים בקיבוצים. זו למידה מתגלגלת ויש לי גיבוי מלא של הנהלת הקיבוץ ומרכז המשק בראשה.

נכנסתי לוואקום ניהולי, היה חסר לי ידע מקצועי וניהולי, עשיתי טעויות ומנגד אני פתוח לחידושים וללמידה מאחרים – גזית, גבע, נורדיה, דירים פרטיים.. חלק מהתורה, תוך כדי תנועה וחלק מדירים אחרים.

הרגשתי כמו חירניק שיורד באמצע הלילה לספינה תקועה על שרטון, החמ"ל ביבשה מגבה אותך, אבל אתה צריך להיות הקפטן של הספינה. גדי מגיע פעם בשבוע ואם צריך אז יותר ואני מתייעץ אתו הרבה במהלך הגדול - לאמץ את מודל ניהול הדיר האינטנסיבי.

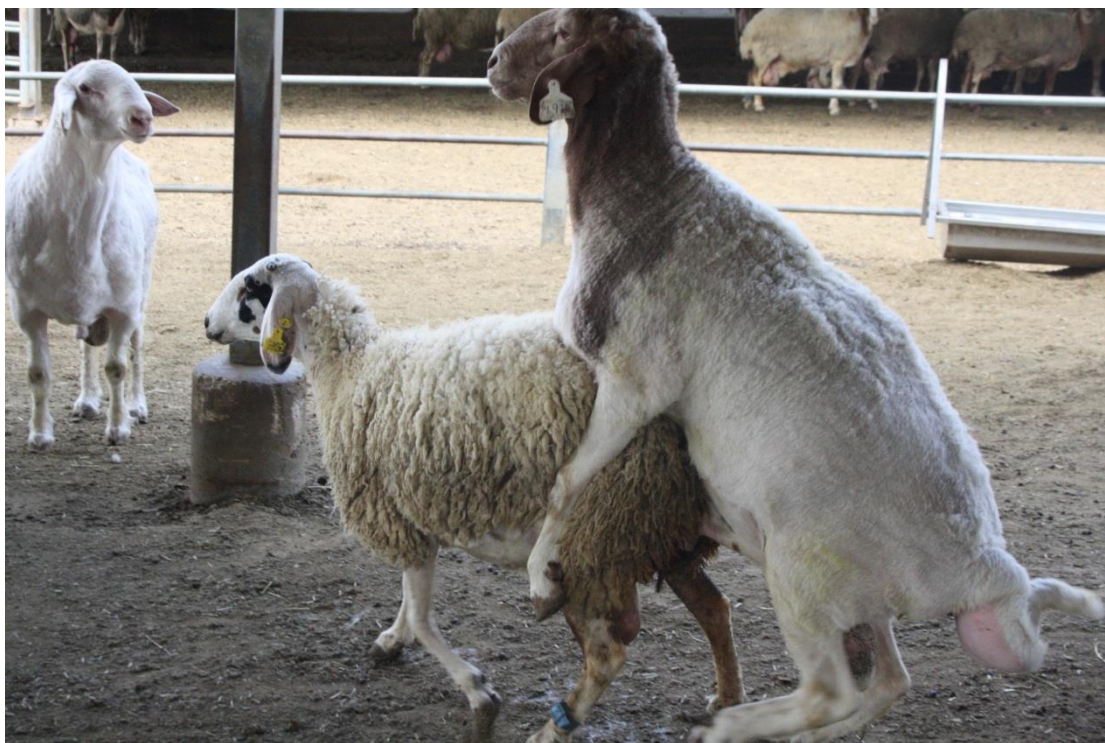
מתרגלים אכילת כופתיות וחציר אספסת

עד כמה החלפת הגזע של הכבשים בדיר מהווה מהלך אסטרטגי מקצועי-כלכלי, רב משמעות?

באופן מסורתי, הדיר של חרוד היה מגזע האוואסי. קודמיי בתפקיד השכילו, בסלקציה מופלאה, לטפח בעלי חיים עם תנובות מדהימות ברמה מקצועית מעולה. לפני כמה שנים הכניס מנהל הדיר, בני אופנהיימר ז"ל, את גזע האספ שהוא מכלוא של אוואסי עם גזע מרכז אירופי אוסטפריזי. זו חיה דו תכליתית ובה שמרו על המצוינות של כל גזע.

- החיסרון המובנה של האוואסי הוא הוולדנות הנמוכה וחיה עונתית – טלה אחד להמלטה פעם בשנה.
- הנתון הכלכלי המובהק, שבדיר חלב רווחי, מעל ל-60% מההכנסות צריכות להגיע מבשר והשאר מחלב. עם גזע האוואסי קשה להגיע למכירות בשר משמעותיות.

- העונתיות מתייחסת לפוטנציאל ההתעברות – "האספיות" יודעות להתעבר כל השנה בשיעור טוב ולהביא ממוצע של קרוב לשני טלאים, השיות (מבכירות) מביאות טלה אחד והממוצע כ-1.75 טלאים לנקבה בעדר.
- האוואסי מוגבל ביכולת לייצר בשר ואם פוגעים בשלוחת הפיטום, אי אפשר להרוויח מדיר צאן. עם זאת, עדרי האסף עדיין מביאים תנובות חלב גבוהות מאוד.

בדיר הכבשים מרביעים את הטליות

כיום אני שומר על גרעין אוואסי משומר, מחזיק באילייה כמה אילי אוואסי והם מרביעים את הנקבות הבודדות. יש להם תרומה גבוהה לאיכות הבשר ולחוסן הטלאים.

כבשים מרביעים ולא מזריעים כי יש מגבלה במבנה צוואר הרחם – ברחלה הנרתיק מפותל ולא מאפשר החדרה. וכך יש בעדר כ-70 אילים ש-75% אסף ועוד רבע אוואסי.

אני ממשיך את המסורת לבדל את הדיר שלנו עם האוואסי שגם מקדם את כל העדר – על אף הייבוא המטורף, יש ביקוש גדול לבשר צאן מקומי.

בשלוחת החלב מרבית הנקבות מגזע אסף ואנחנו הדיר האחרון במעבר, כי כל עדרי הצאן לחלב בישראל הם מגזע אסף. היום כולנו בבעיה גדולה כי הגנטיקה לא מטפחת טלאים מגזעים חדשים ונהיה בבעיה גנטית הולכת וגדלה. התאחדות מגדלי הצאן, בראשות עמי עמיצור, פועלת לייבוא אילים לגיוון הטיפוח ולרענון.

השינויים בעדר - השתנו הרבה דברים בדיר והעדר נהדר, בהיבט של חלבנות ואיכות חלב. זה טיפוח של עשרות שנים ואני קוצר את הפירות, דם האוואסי עוזר מאוד בטיפוח ובשמירה על העדר.

בשביל הרפתנים שקוראים, נעשה הקבלה בין השמות של בעלי החיים בקבוצות השונות

- טלה או טליה – עגל ועגלה
- שיה – אחרי גמילה – עתודת הגידול
- רחלה – אחרי המלטה
- איל – זכר מרביע
- ברפת ההתייחסות היא לחיה הפרטנית ואילו בדיר, מתייחסים לקבוצה כולה.

צוות

- 6 עובדים – שני חברים, חיים בניהול והלל דן בחצי משרה בתחזוקה
 - חמודי – חולב ותיק מהכפר נעורה שגם מתחזק את המכון.
 - מחמוד – ממוקבלה, מנהל את העדרים, עוסק בחלוקת המזון, פוריות, מעקב אחר בריאות העדר (בדיר כמעט ואין טיפולים).
 - לן – תאילנדית תושבת ישראל, שנשואה לישראלית ועם 3 ילדיהם הם מתגוררים בתל יוסף הסמוכה. מטפלת בטלאים ביונקייה, עם הרבה אהבה לשגר בעדר.
 - גיא וג'ום – שני עובדים זרים מתאילנד שעיקר עבודתם הוא החליבה ובחצרות.
- צוות עובדים מעולה ומסור!**

הזנה

ההזנה של כבשים שונה ממה שמוכר ברפת:

- **מזון מרוכז** - בניגוד לפרות, הכבשים אינן יכולות לאכול מזון אבקתי ולכן, עיקר המנה שלהן מתבססת על כופתיות וגרעינים שלמים של תירס ושעורה.
 - כל המזון המרוכז מגיע מאמבר לחוות מכלים במרכז הרפת. השירות שלהם מעולה עם איכות גבוהה של כופתיות ומסירות גדולה של המובילים.
 - המזון הגס איכותי וכולל שחת אספסת, תלתן, תחמיץ וקש לטלאים.
 - יש מרכז מזון משותף עם הרפת ואיימן שעובד על הסלף ברפת, מכין גם את הבליל לכבשים החולבות – לחסוך בעלויות ולהבטיח אחידות הזנה.
- בניגוד לתקופות עבר שבהן עבדו הרבה בחלוקת אוכל ביד, משתדלים למקד הכול בעבודת כלים.**

את הגרעינים והכופתיות מקבלים מאמבר ושבעים רצון מאוד

ההזנה בגידול

- לאחר ההמלטה מקבלים הטלאים, 3 הגמעות קולוסטרום ראשון, 250 סמ"ק, עם שונות לפי גודל הטלה, ב-20 השעות הראשונות לחייהם.
- לאחר מכן, עוברים הטלאים למינקת למשך 34 יום, נחשפים לשחת תלתן ולכופתיות טלאים, 18% חלבון.
- בתום הגמילה ב-35 יום, ממשיכים הזנה בכופתיות ובשחת תלתן עד גיל 3 ח'. כאן נותנים חיסון ממשלתי של פו"ט וברוצלה לנקבות.
- בגיל הזה מפצלים את ההזנה – הזכרים למנת פיטום - כ-50% גרעינים שלמים ו-50% כופתיות, עד גמר הפיטום בגיל 6 חודשים. הנקבות ממשיכות עם שחת וכופתיות ובהדרגה זה מוחלף לבליל חולבות – הבוגרות מקבלות כ-3 ק"ג ח"י ואילו הטליות מסתפקות ב-1.5 ק"ג.
- אחרי בדיקת היריון חיובית מעשירים בקש, שלא ישמינו.

קצת מספרים על העדר בעין חרוד

- רחלות נחלבות – כ-1,100 אימהות, 900 נחלבות והשאר יבשות.
- המלטה וחצי בשנה בממוצע – כל 8 חודשים, יבשה כ-56 יום בממוצע.
- 8.5 חודשים להרבעה ראשונה, 5 חודשי היריון = בגיל של כ-13.5 ח' הטליה כבר הופכת לאמא (עגלה בעדר הפרות הופכת לאמא כעבור שנתיים) ושוב, אחרי 8 חודשים המלטה - 2.6 ולדות לשנה, 1.5 המלטות לשנה, 1.75 ולדות להמלטה – כ-50% זכרים.
- תמותה סביב המלטה 5%-10%.
- אחרי המלטה, הרחלה מורבעת בתוך כ-70 יום והיא נחלבת כ-160 יום.

פוריות והרבעות

עובדים על פי קבוצה ולא על יחידות –

- המטרה לסנכרן את כל הקבוצה ביחד לביוצים ספונטניים.
 - קבוצה בתחלובה 55 יום, תקבל כולה סידר עם פרוגסטרון לסינכרון הדרישות. לאחר 12 יום מוציאים אותן.
 - אחר כך מזריקים PMS שהוא הורמון שמשרה ביוץ.
 - בהמשך, מכניסים אילים להרבעות ביחס של 4:1 נקבות. האיל יקפוץ על 3 נקבות בממוצע. לעתים, מקדימים כדי לתפוס את המקדימות לדרוש.
 - לא יודעים מי הרביע איזו נקבה וזה גם לא חשוב בשיטת הממשק.
 - אחרי 2-3 ימים מוציאים את האילים מהסככה ועל פי המשך הדרישות, מכניסים אילים עד שהמצב נרגע (הוא ילך ליד הטליה ולא יקפוץ). המינון של האילים צריך להיות רגיש, שלא יהיו מלחמות ביניהם ומנגד לא יהיה פחות מדי, שלא יישארו דורשות ללא הזרעה.
 - שבועיים אחר כך, עושים סיבוב נוסף על כ-10%-15% של נקבות שלא התעברו ומכניסים חלק מהאילים לדרישות חוזרות.
 - כ-55 יום מההרבעה עושים בדיקת היריון באולטרסאונד על ידי הוטרנר – ד"ר שחר ארטרכט שעובד אצל עמוס בראלי.
- שיעור ההתעברות – 60%-65% באימהות בתחלובה שנייה ומעלה, ואילו בשיות יש 80%-90%.**

- לא מתעברות – גם בהרבעה שנייה יוצאת מהעדר, למעט מקרים חריגים שכבשה חלבנית מאוד או הנחה לקבוצה כולה, שסבלה מבעיות (כגון גל חום חריג) בעת ההרבעות.
- מתעברות – פותחים קבוצה חדשה ובתום 72 יום ממועד ההתעברות, הן עוברות לתזונה דלה, שכוללת 25% בליל והשאר קש.
- ב-86 יום להיריון עוברים לקש בלבד למשך 5 ימים, לייבש את העטין. אחרי 90 יום הכבשה מפסיקה להיחלב ומעכשיו, המנה תעלה במרווחים של 20 יום.. עד למנה כמעט מלאה בחודש האחרון להיריון. אנחנו לא משתמשים טיובות לעטין בכבשים.
- העדר ממליט בסככה נפרדת, כל טלה מתויג ומחוטא וכל המלטה נרשמת. ההמלטות הטרויות עוברות לקבוצת הקולוסטרום.

מערכת היחסים עם הרפת

פשוט מעולה!

שומעים על הרבה מחלקות וקשיים בין ענפי חקלאות במשקים – לשמחתנו, יש בעין חרוד מערכת יחסים מדהימה בין הרפת, הדיר והגד"ש. ינאי סנדרוביץ ואיתן אביבי עושים הכול כדי לסייע, לקדם ולפעול להצלחת הענפים האחרים וזה תורם הרבה לאווירה הטובה בין הענפים ולשיתוף הפעולה ביניהם.

הסלף של הרפת, יש עזרה הדדית בציווד בתרופות והמון ייעוץ וליווי מקצועי עם ינאי, מנהל הרפת, כולל ניווד עובדים זרים בין הענפים במשק.

תכניות

יש לנו הרבה תכניות קדימה עם רצון גדול לשדרג את האתר. חסר מקום בדיר כי גדלים כל הזמן, צופפנו את העדר, עובדים על תכנית אב עם אבנר הורביץ שמקבילה לרפת ולדיר, מתוך הבנה שפני שוק החלב לא ברורים וייתכן שנרצה להרחיב מאוד את שני העדרים.

ספר קצת על שוק החלב והבשר כיום והיקף הייצור בדיר

מכסת הדיר כ-507 אלף ליטר, חולבים פעמיים ביום, יש רצועת חלב עודף רחבה וברבעון האחרון אפשר לייצר ללא מגבלה ובמחיר מלא. הבעיה ברבעון הזה שרוב הכבשים יבשות והחיה עונתית שיורדת מאוד בחלב.

שיא החלב במאי-אוגוסט.

בשוק החלב יש תקרת זכוכית של מכסה ולכן ההכנסה העיקרית בדיר היא מבשר – כ-60% מכלל ההכנסות.

מרבית הזכרים נמכרים לפיטום, מצטיינים בשיפוט גופני ובמשקל והמצטיינים נשאים לגידול ולהרבעה. מרבית הנקבות נשארות בעדר לגידול, הטלאים לפיטום והטליות הבוגרות, נמכרים לסוחרי הבשר בארץ. בגלל איכות הבשר המעולה ורמת טבחה גבוהה מאוד, יש שם טוב לעדר והמחיר נשמר ברמה גבוהה עם ביקוש גבוה, בעיקר במגזר הערבי, לאטליזים ולחתונות. הסוחרים די קבועים ועובדים על בסיס מחיר הפול שמפרסמת התאחדות מגדלי הצאן.

מהו החזון שלך לשנים הקרובות?

- דיר כפול בגודלו.
- מעבר מלא להזנה אוטומטית בלי חלוקה ביד.
- להמשיך להיות רווחים בשני התחומים של הדיר – בשר וחלב.